

1 вересня 2021 року з нагоди «ДНЯ ЗНАНЬ» та початку нового науково-навчального року та з нагоди 150-ти ліття з Дня Народження Лесі Українки, в Інституті Східної Європи(ІСЄ) відбулась презентація наукової праці завідувача Кафедрою українознавства, директора ІСЄ доктора історичних наук, професора, академіка В.Ідзя «Леся УКРАЇНКА на шпальтах часопису “Украинская Жизнь”».

Як наголосив на презентації перед колективом ІСЄ офіційний рецензент праці доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу «Філології та журналістики» Інституту Східної Європи З.Партико: «Наукова праця директора Інституту Східної Європи доктора історичних наук, професора, академіка В.Ідзя «Леся Українка на шпальтах часопису “Украинская Жизнь”» приурочена 150 - ти літтю з дня народження Лесі Українки та 20 - ти літтю заснування та початку нового науково-навчального року в Інституті Східної Європи.

В праці подаються свідчення преси про науково-освітню, громадську та літературну та європейської преси та науково-літературної та громадської думки. Праця акцентує увагу на обізнаності часопису «Украинская Жизнь» на літературній творчості та особистому житті Лесі Українки. В праці зокрема наголошено, що часопису “Украинская Жизнь” було відомо, що поетеса зробила великий вклад в розвиток української літератури, поезії, культури, етнографії, журналістики та перекладу і т. д. . . .».

Слід наголосити, що презентацію висвітлюють фото-документи, які в кінці засвідчують присутність гості, великої шанувальниці творчості Лесі України сучасної письменниці О.Забужко...

З працею можна познайомитися у Львівській національній науковій бібліотеці ім. В.Стефаніка на сайті Інституту Східної Європи - www.easterneurope.nethouse.ua. Для широкої громадськості нище подаємо основні тези з праці.

Віктор Ідзьо Леся УКРАЇНКА на шпальтах часопису «Украинская Жизнь». ©

Вперше про Лесю Українку часопис московських українців “Украинская Жизнь” подає свідчення в №11 за 1912 рік в рубриці “Содержание украинских журналов”, де наголошується, що в Літературно-науковому віснику (X кн.) вийшла драма Лесі Українки “Камінний господар”. Громадськості Москви Леся Українка була відома по раніших творах, таких як “Лісова пісня”. Як наголошувала “Украинская Жизнь” було відомо, що поетеса хворіла і лікувалася на Кавказі, Єгипті та Криму де впродовж 1907 та 1908 років проживала у заснованому царем Миколою I у 1837 році, та відомому на весь світ своїм лікувальним кліматом, містечку Ялта[1].

Дальше в №1 за 1913 рік в рубриці “Литературная летопись” наголошується, що вийшла в світ драма Лесі Українки “Бояриня” в якій талановита українська письменниця зображує життя українського суспільства в XVII столітті. Основна героїня драми, українська козачка[2].

В №3 “Украинской Жизни” за 1913 рік в рубриці “Содержание украинских журналов” наголошено, що в Літературно-науковому віснику вийшов твір Лесі Українки “Ізоolda білоручка”[3].

Таким чином, як бачимо, що творчість Лесі Українки в 1912-1913 роках була відома українцям Росії і зокрема Москви, зокрема було відомо, що поетеса хворіє із метою лікування проживає в Ялті...

В №7-8 за 1913 рік поміщено великий портрет Лесі Українки, та некролог обведений в чорну рамку. Редакція в пам'ять про Лесю Українку так охарактеризувала її творчий та життєвий шлях: ”19 червня померла поетеса Леся Українка (Лариса Квітка-Косач). Великий художник слова - Леся Українка пішла з життя у розквіті творчих сил і забрала з собою недоспівані пісні, сміливі пошуки і задуми. З юних років вона запалилась палкою любов'ю до Батьківщини і в світлі цієї любові донесла не погасші і таким же яскраві свої почуття до самої могили. Із цієї любові вирости цінні в художньому і в громадському розумінні, твори, які залишили глибокий слід в українській літературі і дали можливість автору зайняти один із перших місць в сучасній українській літературі. Отримавши сумну звістку про смерть Лесі України, редакція “Украинской Жизни” послала на ім'я редакції “Ради” листа наступного змісту: ”Прийміть нашу тугу і жаль наш великий створений смертю талановитої письменниці. Разом з родиною Лесі Українки, разом з усіма, хто цінить красу і шанує культурну творчість, хто вірить в відродження нашого Краю, сумуємо перед новою могилою в ній бо сховають ту, що серед лиха співала пісні, що гнала од нас думи сумні і словом художнім, прекрасним, як радість, дозрілим, як колос в плодюче літо, сіяла зерна культури. Безликі ті слова, що ними могли б ми промовити ми зараз про наше горе. На дні душі схваймо і збережимо на віки в наших серцях і спогадах і в літописі Краю принадний образ поетеси, що так любила рідний Край і ту гарячу любов в добротин гарну, таку живу і цінну, яку для нас вона на вернула...[4].

В рубриці “На Украине и вне её” редакція статтею “Смерть и похороны Леси Украинки” подає інформацію про життєвий шлях Лесі Українки: ”Коли пані Л.Квітка-Косач взяла псевдонім Лесі Українки, це ім'я стало безсмертне в українській літературі. Коли вона була останній раз в Києві, посторонній людині важко було повірити, що дні її закінчуються. Вона здавалась зовсім здоровою і тільки ближче придивившись до неї можна було побачити сліди тяжкої втоми. За останні три неділі, що вона перебувала в квартирі матері і Києві, вона майже зовсім нікуди не виходила і більшу частину часу лежала. Однак вона знайшла сили бути присутньою на улаштованій в її честь в Клубі “Родина” де поставлена була її поетична сцена-діалог “Магомет і Айша”. Тут же декламувалися її вірші, виконувалися романси на її слова. У відповідь на овації вона виголосила промову і весь вечір була весела. І тим паче, коли Леся Українка їхала на

Кавказ до свого чоловіка пана Квітки, де він служив, всім було відомо, що вона звідтіль навряд чи живою вернеться. Ці сумні передчуття виповнилися. З Кавказу привезли в Київ тільки її домовину. Сумні повідомлення почали приходити з Кавказу, як тільки вона приїхала в Кутаїсі, де служив її чоловік. Вона зразу почула себе гірше. До туберкульозу нирок, якими вона довго хворіла і які заставляли її останніми роками жити в Єгипті, прилучився туберкульоз шлунку. На початку червня її родичі в Києві отримали телеграму, що становище її крайньо важке. Її мама О.Косач, відома в українській літературі письменниця під псевдонімом О. Пчілки, виїхала в Кутаїсі. В цей же час хвору поетесу по рекомендації лікарів перевезли в м.Сурам. Весь час вона, не дивлячись на все більшу хворобу була весела говорила про свої літературні плани і про смерть не думала, хоча сили її відходили і ранком 19 червня вона померла... Сумна новина тяжко вдарила по серцях. Не хотілося вірити, що більше немає нашої тонкої душевної, високоінтелектуально-культурної, етичної жінки, яка віддала для української літератури кращі зразки своєї душі, високої поезії...

В м.Сурам на ім'я матері Лесі Українки і в Київ в редакцію "Ради" почали поступати телеграми і листи з висловленням сумі з приводу великої нашої національної втрати. Все українське суспільство співчувало сім'ї померлої. Українські організації і заклади Росії і Галичини, Буковини, друковані органи, українські газети і журнали, українські діячі, науки та культури відгукнулася на смерть Лесі Українки. Прислали телеграми з приводу суму: українці Польщі, Росії, Франції, Канади, українська молодь всієї України, робітники і селяни. Як завсідчують багаточисельні джерела, наголошувала "Украинская Жизнь" всі українці, незалежно від місця проживання, залишалися в почутті горя. Велику скорботну телеграму прислав Іван Франко: "Пам'ять дорогої усопшої записана в моїй душі нестираючимися слідами. Слава її пам'яті". Своєю телеграмою до суму українців приєднався Панас Мирний і другі видатні письменники України. Ніхто конкретно не знав, чи буде привезене тіло Лесі Українки в Київ, чи вона буде похована на Кавказі і тільки з приїздом 24 червня О.Косач стало відомо, що тіло Лесі Українки буде поховано на Байковому кладовищі поряд з могилою батька. 25 червня прибула в Київ труна Л.Українки. З ранку на вокзалі почали збиратися родичі покійної, друзі, знайомі, громадські діячі, представники української літератури, художники і артисти, шанувальники таланту покійної. На пероні стояв натовп людей з квітами починаючи з 12 години. На кінець вагон з тілом Лесі Українки був переведений на запасний шлях. Тіло не було перекладено нікуди і 26 числа похоронна процесія пішла просто з вокзалу. З переду процесії несли тільки хрест. Нести гріб на руках поліція, яка виявила до похорону інтерес, не дала і його везли на катафалку, який весь був вкритий квітами і вінками. Таким чином всі прибули на кладовище. Поліція заборонила виголошувати промови. Вона запропонувала очистити кладовище і розійтись. Так похоронили, кидаючи в могилу квіти, Лесею Українку. Біля могили дозволили залишитися тільки родичам. 29 серпня по ініціативі українців-католиків в костелі св. Миколая відбулася урочиста меса по покійній Лесі Українці. На месі були присутні мама покійної, рідні і знайомі, представники широкої української громадськості[5].

З приводу смерті Лесі Українки "Русские Ведомости" в №168 помістили похоронну замітку та статтю чоловіка Лесі Українки пана Квітки, яка приурочена "Пам'яті видатної української поетеси". В "Киевской Мысли" поміщена біографічна стаття про Лесею Українку і стаття Сергія Єфремова, яка характеризує творчість української поетеси. "Одесские Новости" від 21 липня помістили портрет письменниці, "Наша Нива" (виходила білоруською мовою) №30 помістила статтю "Леся Українка – видатна поетеса". Газета "Речь" №202 статтю М.Могиланського "Леся Українка", в якій наголошено: "українська література в останні десятиліття зробила великі успіхи, однак втрата талановитої поетеси, визвало в культурних українських душах глибокі переживання з приводу подальшого розвитку українського слова". В "Вестнику Европы" №8 вийшла стаття М.Славінського "Памяти Леси Украинки", в якій автор наголошує: "для поетеси жити і творити завжди було синонімами... В своїй творчості вона: ласкава, ніжна і пісенна. Такою вона і пішла від нас в могилу..." Газета "Южная Заря" статтею "Основные мотивы поэзии Леси Украинки" №2140 від 4 серпня, автор Л. Жигмайло називає українську письменницю яскравим представником новітньої української літератури та культури, наголошує, що Леся Українка в літературі ХХ століття сильна своїми драмами і лірикою. Її твори гармонічні, акордні, з запалом великого інтелекту - вражають. Її тонкі почуття людського духу ніхто із європейських поетів так чутливо не передав[6].

В №9 за 1913 рік Л.Жигмайло в статті "Лебединая песня Леси Украинки" наголошує, що в 80-роки минулого століття в епоху тяжкого лихоліття для українського слова, на літературне поприще вийшла молоденька, слаба тілом дівчина, повна поривів, вона, із тих прекрасних жіночих душ, які здатні загорітись святою мрією і горіти нею все життя не згоряючи. Цією дівчиною була Леся Українка, дочка української письменниці Олени Пчілки і племінниця видатного українського вченого і публіциста М.Драгоманова. Сімейна атмосфера сприяла її становленню як літературознавця і поета, яка в ХХ столітті затьмарила своєю творчістю весь цивілізований європейський світ, залишила позаду: польську, російську та інші європейські літератури і поезії. Ми ще не скоро збагнем, що Леся Українка обігнала свою творчістю всю літературну та поетичну Європу і зокрема поезію О.Пушкіна. Леся Українка – це літературна зоря України та Європи її смерть, це гімн віри і переконання в майбутній час незалежної України[7].

В №10 за 1913 рік в рубриці "Памяти Леси Украинки" редакція "Украинской Жизни" засвідчує, що 2 жовтня 1913 року в Києві відбулося засідання "Українського Наукового Товариства", яке було присвячено пам'яті Лесі Українки. Відкрив засідання професор М.Грушевський, який нагадав зборам про тяжку втрату, яку понесло українство зі смертю Лесі Українки. Характеризуючи творчість передчасно померлої поетеси, М.Грушевський підкреслив, що високий рівень ідей в її творах був не буденним для українського суспільства, яке у більшості не доросло ще до розуміння творчості Л.Українки. Даліше Л.М.Старицька-Черняхівська, близька подруга з дитячих років померлої, поділилася споминами про Лесею Українку, а І.М.Стешенко і А.В.Нікольський в своїх рефератах дали аналіз творчості Лесі Українки[8].

У висновок нашого дослідження наголосимо, що дана праця поставила за мету всесторонньо висвітлити особу Лесі Українки через призму часопису “Украинская Жизнь”, однак, як було означено, інші українські часописи в Росії, журнали та газети російські, теж аналізували творчість Лесі Українки, що потребує подальшого дослідження...

Список використаної літератури:

1. “Содержание украинских журналов”. “Украинская Жизнь”. - М.,1912. - №11 - С.98-102.
2. “Литературная летопись” “Украинская Жизнь”. - М.,1913. - №1. - С.139.
3. “Содержание украинских журналов”. “Украинская Жизнь”. - М.,1913. - №3. - С.108.
4. “Украинская Жизнь”. - М.,1913. - №7-8. - С.3.
5. “Украинская Жизнь”. - М.,1913. - №7-8. - С.127-131.
6. Литературная летопись. Украинская Жизнь. - М.,1913. - №.7-8 - С.146.
7. Л. Жигмайло. “Лебединая песня Леси Украинки”. Украинская Жизнь. - М.,1913. - №9. - С.62-77.
8. Памяти Леси Украинки. Украинская Жизнь. - М.,1913, №10, с.80.
9. В. Ідзьо. Леся Українка на шпальтах часопису московських українців “Украинская Жизнь”. - М., 2007 - С.2-8.

